

Kerstdienst 24 december 2023 Kloosterkerk,
Voorganger: ds. Jan Tom Schneider

Hoe wij hier ook zijn vanavond
Welke stemming ook overheerst-
Bedrukt door het leed van zovelen in een bloedig jaar,
Of wel degelijk blij door het geluk dat wij mochten ondervinden-
Of met wat er ook speelt in onze levens:
Van u vragen wij, Heer, dat Gij met ons wilt zijn
Nu we in onze donkere wereld vieren dat
Uw licht er altijd is voor ons, het licht van nieuw leven.
Wij bidden U dat Gij wilt spreken tot de harten van de mensen
het verbindende woord waarop wij hopen-
O God,
Dat Gij ons nadert
Met uw mildheid, uw liefde als een mantel om ons heen,
Met Uw goedheid als een tegenkracht voor wat wij soms op onze weg
ontmoeten.
Dat wij in ons samenzijn hier in deze stille nacht ons gedragen weten.
Dat vragen wij u, door Uw zoon, Jezus Christus onze Heer
Amen.

Gemeente,

Wat een ingewikkeld jaar is het geweest! U zult zich misschien wel eens hebben afgevraagd: waar moet ik het zoeken? Waar kan ik, bijvoorbeeld tijdens Kerstmis, naar toe met mijn onrust, mijn verdriet, mijn vragen over deze wereld? Valt er eigenlijk nog wat te jubelen?

De columniste Asha ten Broeke vroeg zich in de Volkskrant van vorige week af hoe we ooit nog kunnen dromen van een rechtvaardige wereld. Zij herkent zich wel in een gedicht van Warsan Shire, docente, schrijfster, geboren in Kenia uit Somalische ouders. Dat gedicht gaat als volgt:

Later die avond/ Ik hield een atlas in mijn schoot/ liep ik met mijn vingers door de wereld/ en fluisterde/ waar, waar doet het pijn?/ de atlas antwoordde/ overal/ overal/ overal.

Daarna doet de columniste een moedige poging en beschrijft haar rechtvaardige wereld. En besluit haar column aldus: “na zo’n jaar als dit valt er natuurlijk bitter weinig te dromen, maar dan doen dromen er juist toe.”

Dat dromen, gemeente, dat moeten we dan toch maar gaan doen! We lezen uit het bijbelboek Lukas. Hij schreef een lang verhaal over het leven van Jezus van Nazareth, zo’n 50 jaar na diens dood, om de betekenis van deze mens voor zijn volk vast te leggen. En wat wij in deze dagen gedenken is de geboorte van deze man, in Bethlehem. Er was toen een keizer aan de macht die een bevel afkondigde. En als we vandaag de dag zoiets horen vertellen, dan denken we: niets nieuws onder de zon! Zoals het toen ging, zo gaat het nog altijd: één man ergens in een paleis of in een bunker bedenkt iets. En met één pennestreek kan hij bepalen wat voor de hele bewoonde wereld gevolgen zal hebben.

Die keizer van het verhaal, Augustus, achtte het nodig om in zijn dagen een volkstelling te houden die velen in beweging bracht. Iets met registratie voor de belastingen of misschien wel het verlangen van de keizer om te weten over welke onderdanen hij de baas was. Daarmee gebeurde op zich niets nieuws. Het was het oude liedje, over de machtige tegenover de afhankelijke, de rijke tegenover de arme, groot tegenover klein. En dat liedje dat klinkt nog altijd voort. Ook toen moesten mensen weg van hun plaats. En je ziet ze gaan, voorbeelden te over op ons netvlies, van de drommen die hun huizen verlaten en optrekken. Dat was zo en dat is nog steeds zo, want dat gaat zo in de geschiedenis van de mensenwereld.

Alleen er zijn volgens Lukas ook nog ándere dagen, bijvoorbeeld die van een joods meisje, van wie we horen dat háar dagen vervuld raken, omdat ze zwanger is. En laten we vooral de humor in dit verhaal niet over het hoofd zien. Want zoals de keizer optrok met veel bombarie, zo trokken zij dus ook op, deze twee, want het meisje reist mee met haar aanstaande, met Jozef. En daarmee wekt Lukas de nieuwsgierigheid op voor hún bestemming.

Bovendien maakt de schrijver het ineens persoonlijk. Nu gaat het niet meer over menigtes of naamloze onderdanen. Die twee, ze krijgen namen, Jozef, Maria, afkomstig uit een armoedige provincie, ze moeten naar Judea, waar ook de hoofdstad Jeruzalem te vinden is. En dan naar Bethlehem, omdat Jozefs familie dáar vandaan komt. Ze moesten, zo wil het verhaal, terug naar de plaats waar óoit alles begon, want Lukas wil die oude lijn van het geslacht nieuw leven inblazen. Daar slaan zij dus af, bij dat dorpje, de stad van David, zegt Lukas erbij.

Hij zinspeelt hier op de vertellingen die in de jeugd aan zijn toehoorders werden meegegeven, over David, de herdersjongen die koning over Israel werd. Een koning, zo werd altijd gezegd, naar Gods hart. Zou het gehoor van Lukas die hint oppakken, dat hij eigenlijk zeggen wil dat het tijd is om een nieuwe koning in Bethlehem te verwelkomen?

Eigenlijk vertelt Lukas vertelt dus twee verhalen, hij onderscheidt tweeërlei geschiedenis. Die van de keizer, waar het hele volk mee te maken heeft. En er is die, voor het oog kleine, geschiedenis van dat kind, van wie de geboorte later nota bene het beginpunt zal gaan worden van onze jaartelling. En Lukas verbeeldt zich dat er daarmee iets is binnengedrongen van een geheel andere orde in ons alledaagse. En ook zijn taalgebruik getuigt daarvan. Wel 40 maal gebruikt hij de woorden “En het geschiedde”, steeds als hij het wil hebben over dat nieuwe begin. Zo langzamerhand is ‘t de vraag geworden wie van die twee gaat winnen.

Toch Augustus met zijn legers? Hij die beveelt en imponeert? Het oude liedje? Want hoe zou een mens er zelf op moeten komen om juist aan het onooglijke, aan het allerlaagste, aan iets in een dorpje achteraf betekenis te gaan hechten? Om zover te komen hebben wij sturing nodig, daar moet wel een engel aan te pas komen om ons de ogen voor die andere weg te openen. Voor de gedachte dat tegenspraak loont en er met nog andere wapens gestreden kan worden dan met zwaarden en drones. Vanwege een koningschap dat níet is ontstaan in het centrum van de macht Jeruzalem, maar in Bethlehem, toch weer daar,

waar God tenslotte eerder David had laten zalven als koning naar zijn hart. Hier dus opnieuw. Alsof God het nog één keer met de mens wil proberen, tegen de andere geschiedenis in, met een ander soort koningschap.

Profeten van het oude Israel hadden het al over een nieuwe toekomst. Zoals Jesaja, over mensen die in het donker wonen en door een helder licht beschenen worden. Zoals de profeet Micha, dat er ooit één geboren zou worden, die de vestingen tussen mensen zal afbreken.

Gemeente, u ziet aan de voorkant van de liturgie een ets van Rembrandt. Misschien zijn die twee geschiedenissen ook daarin wel te herkennen. De donkere onderstroom, de wereld in duisternis, die loopt van linksonder naar rechtsboven. En precies daar tegenover al dat wit, dat licht dat uit de hemel lijkt te stromen, van linksboven naar rechtsónder. En ín die duisternis valt ineens het licht op herders. ‘En het geschiedde...’ : iets dringt zich aan hen, ja, aan ons op. Noem het een implosie, een injectie, een ingeving om het anders te doen dan iedere keer weer Augustus. Dat hadden we toch zelf niet zo kunnen verzinnen. Lukas laat het God zelf vertellen, bij monde van de engel, verrassend genoeg tot herders, paria’s van de samenleving van toen: “Ú is heden de heiland geboren, namelijk Christus, de Here, in de stad van David. En dit zij u het teken: Gij zult een kind vinden in doeken gewikkeld en liggende in een kribbe.” Nou, dát is van een andere orde. En ze gaan, de woorden van God hebben gezag.

“U is de heiland geboren.” Als die boodschap nou eens persoonlijk tot ons gericht zou worden? Zouden wij een dergelijke redder volgen, die zo begonnen is? Durven we überhaupt afstand te doen van een al eerder ingenomen standpunt? Kunnen wij sorry zeggen of zijn we met name bezig met eigenbelang?

Laten wij tot slot nog een laatste maal persoonlijk worden en twee andere namen noemen.

De Iraanse vrouw Mahsa Amini was 22 toen zij, ruim een jaar geleden, in Teheran werd opgepakt door de religieuze politie. Haar hoofddoek zat volgens de regels niet helemaal goed op z’n plaats. En waarschijnlijk was dat zo, zij wilde een statement maken tegen de machthebbers in haar land en protesteerde tegen deze vorm van onderdrukking. Mahsa overleefde de arrestatie niet. Vrouwen in Iran wapperen sindsdien met hun hoofdoek, steken die in brand en vormen samen een tegengeluid.

De andere naam die ik wil noemen is die van de arts Denis Mukwege. We kennen hem omdat hij zich het lijden aantrekt van slachtoffers van verkrachting en seksueel geweld in Congo. Al tienduizenden vrouwen heeft hij geholpen. Wimana, van wie de tienerdochter werd ontvoerd naar een rebellenkamp, vertelt dat deze pas na drie dagen terugkwam. Mukwege en zijn hospitaal ontfermden zich over de dochter van Wimana. Hij noemt zijn land het lachtertje van Afrika en heeft zich kandidaat gesteld voor het ambt van president, om het land te helen, er te zijn voor de vrouwen en voor de mannen van Congo.

Gemeente, als wij met onze vingers door de atlas van de wereld lopen, en beginnen bij onszelf, dan geloven wij toch dat er winst te behalen valt en dat dromen werkelijkheid kunnen worden?

Amen.

Bronnen:

Carel ter Linden, Haghepreken

O. Noordmans, Verzamelden Werken, 8

Voorbeden

Grote God

Wij danken u voor dit leven

Dat ons zoveel geeft

Zoveel met ons doet

Ons blijft uitdagen de mens te worden naar uw hart.

Wij danken u voor de mensen om ons heen

Verbonden als we zullen blijven met een ander

Verantwoordelijk en afhankelijk tegelijk.

Wees gij met hen die liever geen licht toelaten in hun leven

Uit schaamte voor wat er dan zichtbaar wordt.

Voor hen die de kerst mijden omdat het leven voor hen geen feest is.

Dat Gij ons opent voor de noden om ons heen en in onszelf.

Wij bidden voor allen die op de vlucht zijn

Voor hen die de sleutel nog op zak hebben

Van een huis dat niet meer bestaat.

Wij vragen uw steun voor allen die hun leven in dienst stellen van

Een hulporganisatie,

Wiens blik altijd gericht is op mensen in nood.

Voor de militair die blijft geloven in een goede zaak

En daarvoor veel moet laten

Wij bidden voor hun thuisfront
Voor een betere toekomst voor landen in de verdrukking.
Wij bidden voor dromen die we, de handen ineenslaand, toch moeten zien te realiseren en noemen er eentje: een wereld waarin kinderen in blijdschap met elkaar kunnen opgroeien!
Heer, dat wij gehoor geven aan goede machten
Dat wij daarvan de boodschappers willen zijn.
Heer, wees gij met de stad Praag in rouw
Met haar universiteit, haar docenten en studenten.
Wees gij met mensen in de war
In wiens leven haat de boventoon voert.
Wij bidden dat er nooit een tekort mag zijn in de wereld aan woorden van verzoening
Dat de mens keer op keer bereid is zich klein te maken en als het nodig is zelfs te knielen.
Zegen Gij dan ieder van ons en hoor ons in de stilte van dit uur.
En samen bidden woorden die ons blijven dragen
Onze Vader...